

ARCHITEKTURA I NARRACJA WSPÓŁCZESNE MUZEA BIOGRAFICZNE

STRESZCZENIE

W niniejszej pracy podjęto problematykę architektury muzeów biograficznych (określanych także jako muzea monograficzne oraz muzea jednego artysty) i jej związków z narracją. W pierwszym rozdziale (wstępie) określono podstawowy cel badań, jakim jest wskazanie i opis związków między architekturą muzeów biograficznych a narracją, w kontekście projektowania przez architektów tego typu obiektów. W tym celu opracowano cztery pytania badawcze dotyczące rozumienia terminu narracja dla obiektów architektonicznych, realizacji narracji w architekturze, jej znaczenia dla aktywności projektowej architektów oraz zastosowania metod związanych z narratologią w stosunku do architektury muzeów biograficznych. W pracy wykorzystano następujące metody badań: metoda analizy i krytyki piśmiennictwa (źródło), metoda obserwacyjna, analiza porównawcza, analiza narratologiczna oraz elementy metody *space syntax* (analiza *convex spaces*). Zakres badań stanowią współczesne nowoprojektowane muzea biograficzne poświęcone artystom, które zostały udostępnione dla zwiedzających w latach 1996–2021.

W drugim rozdziale nakreślono historię tworzenia muzeów biograficznych z uwzględnieniem ich typów, a także opisano współczesne uwarunkowania związane z powstawaniem muzeów. Ta część służy do nakreślenia tła dla projektowania nowych obiektów o funkcji muzeum biograficznego.

W kolejnym rozdziale prześledzono znaczenie terminu narracja, uwzględniając rozwój narratologii jako nurtu badań nad narracjami. Omówiono kluczowe prace teoretyczne dla związków architektury i narracji, a także opinie praktyków dotyczące roli narracji w procesie projektowym. W konsekwencji pokazano, że architektura jest postrzegana jako jedno z mediów narracyjnych, oraz że występują dwa wiodące sposoby rozumienia narracji w architekturze: 1) narracja wytwarzana jest w trakcie przejścia przez obiekt architektoniczny na podstawie cech związanych z narracyjnością obiektu lub 2) sam

obiekt stanowi narrację, która jest tworzona do odczytania w trakcie przejścia. Pierwsze z podejść stawia na bardziej indywidualny charakter nadawanych przez zwiedzającego znaczeń i podkreśla rozumienie narracji jako konstruktu mentalnego lub poznawczego, natomiast drugie uwidacznia rolę autora obiektu architektonicznego jako twórcy tekstu narracyjnego. Przybliżono także metodę badań narratologicznych w oparciu o teorię autorstwa Mieke Bal, która zakłada trójwarstwowy podział tekstu narracyjnego (tekst, opowieść, fabuła).

W czwartym rozdziale wskazano, że życie i twórczość artysty, któremu poświęcone jest muzeum biograficzne, stanowią narrację bazową, czyli podstawową opowieść (pierwowzór), dla realizowanej w architekturze obiektów narracji. Kwestię tę zaprezentowano określając występujące w muzeach biograficznych elementy narracyjne, czyli rozwiązania architektoniczne o potencjale narracyjnym. W tym celu przeanalizowano i porównano przykłady muzeów biograficznych z różnych stron świata, które następnie zostały zestawione w katalogu załączonym do pracy. Skupiono się m.in. na takich aspektach, jak: plan – rzut muzeum, łączność z otoczeniem, forma architektoniczna, detal architektoniczny, focalizacja i warunki ekspozycji eksponatów, koncepcja śluzu psychologicznej lub przestrzeni progowej, a także ruch w muzeum i wybór drogi zwiedzania.

Finalnie w rozdziale piątym pracy przeprowadzono modelową analizę narratologiczną dla jednego wybranego muzeum (Centrum Hamsuna), przy założeniu trójwarstwowej budowy tekstu narracyjnego, łącząc ją z metodami badawczymi, klasycznie stosowanymi w architekturze. Wskazano wady i zalety stosowania proponowanej metody badań narracji w architekturze. Analiza tego typu może być przeprowadzona w celu opisu narracji dla istniejących obiektów lub wykorzystywana w fazie projektowej. Może również wpływać na decyzje projektowe poprzez uwzględnienie uporządkowania zjawiska narracji. Pozwala to na uzyskanie nowego spojrzenia na architekturę muzealną, a szerzej na całą grupę obiektów o funkcji kommemoratywnej.